

A TANKOS TANKÖNYV

A szóban forgó kiadványt dr. Seifert Tibor írta, címe *Magyarország története 1938–1990. Tankönyv a középiskolák IV. osztályosai számára. 2. félév.* Szerkesztette dr. Kállay István, lektorálta dr. Raffay Ernő és dr. Varga Győző. A művelődési és közoktatási miniszter rendeletére készült, s az IKVA Kiadó Kft. jelentette meg.

A könyv fedelét ékesítő grafikán egy óriási tank készül végiggázolni tépett szélű nemzeti lobogónkon.

SZEREPLŐK JELMEZBEN

A mű alkotói a magyar történelem nekik nem tetsző alakjait a nem túl igényes politikai publicisztika minősítéseivel jellemzik: Kádár János „Hruscsov (és Titó) kreatúrája volt” (71. o.), Lázár György „egy teljesen felkészületlen, abszolút kádárista” (76. o.), Aczél György „ügyeletes kultúrideológus”, az „egyik fő korifeus” (78. o.) stb. A nekik szimpatikus politikusokat viszont tetszetős jelmezbe öltöztetik: „Teleki Pál nemzetközi hírű földrajztudós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a magyar és nemzetközi cserkészmozgalom tekintélyes személyisége – főcserkész –, 1919-ben a szegedi ellenkormányban miniszter, 1920–1921 között miniszterelnök, majd Imrédy kormányában vallás- és közoktatásügyi miniszter volt. Horthy a magyar politikai élet egyik legnehezebb és legjelentősebb egyéniségének tartotta” (10. o.). A nyilván pozitívumnak szánt felsorolásból – főcserkész, a szegedi és az Imrédy-kormányban való részvétel – hiányoznak az olyan vonások, amilyen az, hogy 1920-ban bevezette a botbüntetést.

Árnyaltabb, ellentmondásokra is rávilágító jellemzést kapott a tankönyvben a magyar nép. A szerző vállonveregeti, amiért „ezer év óta bizonyítja szabadságszeretetét, függetlenségre való törekvését, európaiságát, a keresztény kultúrkörhöz való tartozását” (25. o.), szeméremre hányja viszont pl., hogy amikor az 1946-os stabilizáció idején nem kellett többé éheznie-nyomorognia, a változások „hosszú távú hatására, a tervgazdálkodás negatívumaira a lakosság alig-alig gondolt” (34. o.). E korholást népünk bizvást meg is érdemli, mert nem hogy „alig-alig”, hanem egyáltalán nem gondolt ilyesmikre. Mentségére szóljon, hogy akkoriban e negatívumoknak még híre-hamva sem volt.

Horthy Miklós pozitív hőse ennek a tankönyvnek; megfontolt és felelősségteljes egyéniség, aki nem tehetett arról, hogy az ország valamiképpen „kényszerpályára került” (9. o.), s akinek lemondatásával „a két világháború közötti rendszer véglegesen összeomlott” (21. o.). Szálásiról a szerző csupán annyit mond, hogy „nemzetvezetői” tisztsége az államfői és kormányfői hatalmat egyesítette (21. o.). Igen figyelemreméltó továbbá, hogy még Rákosi Mátyásnak is akad mentsége a „féktelen személyi kultuszra”, hiszen „talán így akarta kompenzálni előnytelen kinézetét”, minthogy „ala-

csony, széltében-hosszában egyforma, teljesen kopasz ember volt” (50. o.).

Kádár János pedig attól lett pszichopata, hogy „sohasem volt szuverén vezető, 1945 előtt, 1945 után és 1956 után is, mindig volt fellette valaki. Ez kisebbségi komplexust alakított ki nála, ami ellen úgy védekezett, hogy mindig bizonyítani akart” (79. o.). E komplexus mellett üldözési mániában is szenvedett: egyaránt rettegett saját népétől és a Szovjetuniótól: „Ez a két félelem alakította a kádárizmust” (71. o.). Az idegrocns Kádár voltaképpen azt áhította, hogy nyomorban éljünk, s még a turistáskodást is gyűlölhette, de – folytonos frászban élve – szadista hajlamait nem tudta kiélni: „az életszínvonalban bekövetkezett pozitív változásokat nem merete megállítani”, „a megindult turizmust nem merete visszafogni” (76. o.). Félelme láthatóan olyannyira elhatalmasodott, hogy az egész rendszer egyik lényegi jellemzőjévé vált: „A Kádár-rendszer a maga alapvető legitimáló tényezőjét, az állandó életszínvonal emelkedést... nem merete feladni” (76. o.).

ELLENTANKÖNYV

Ezt a tankönyvet nem valamiről, hanem valami ellen írták: a magyar történelem eseményeinek taglalása, a tények ismertetése-elemzése helyett „tudatformálással” foglalatokodik: bizonyos nézeteket megengedhetetlennek tart és másokat előír. (A módszer ismerős.) Ímlyen pl.: a II. világháború magyar katonái „mentek, mert úgy voltak nevelve, hogy menniük kell, ha behívják őket. Számtalan kérdést és választ lehetne adni. Egyet viszont nem szabad: hogy megfeledezzünk róluk, hogy elhallgassuk és ne emlékezzünk meg a második világháborúban, mindegy, hogy hol, de végül is a hazáért meghaltakról” (17. o.). (E mondatok szó szerinti, a fogalmazási hibáikért a szerző és a kiadó felelős.) Horthy kiugrási kísérlete esetében „nem a sikertelenséget, a lépés katonai előkészítésének hiányosságait kell hangsúlyozni, hanem azt, hogy megpróbáltuk” (21. o.).

Az „Előszó”-ban igényelt *tanári önállóság* (kiemelés az eredetiben, – Sz. I.) sajátos értelmezése az, hogy a szerző még a hangsúlyokra is kiterjedően elő akarja írni, mit „nem szabad” és mit „kell” csinálni a történelemórán.

AMI A TÉNYEKET ILLETI

Nem tankönyvbe való eljárás a történelmi események leírása helyett a múlt újraépítése – utólagosan előállított tényekből. Mert – csak a legszemetszűrőbb állításokat említvé – nem igaz az, hogy a kassai bombázásra a válaszlépés „nem lehetett más, mint a Szovjetunió elleni hadiállapot bejelentése”, s hogy az országot „közvetlen fenyegető veszély” mentsége lehetne Bárdossy hadüzenetének (14. o.); nem igaz, hogy 1945-ben a kommunisták „a hazai társadalmi átalakítást Sztálin hadserege árnyé-

kában, ott kívánták folytatni, ahol 1919. augusztus 1-jén, akaruk ellenére abbahagyták” (22. o.); nem igaz, hogy a Nemzeti Parasztpárt 1945-ben „úgy élt a köztudatban, mint az MKP meghosszabbított karja” (24. o.); nem igaz, hogy „a ma meglévő nehézségek” az 1950–54 közötti hadseregfejlesztési költségvetés túlzott nagyságára „vezethetők vissza” (49. o.) – és így tovább. Képtelenség lenne e tankönyv minden ilyen állítást felsorolni, hiszen ezek gyakran a megfogalmazás eufemizmusai mögé bújtatottak, mint amikor Kállay Miklósról azt olvassuk, hogy „a kommunista mozgalom ellen határozottan fellépett”, s e határozottságot egy zárójelben „a Rózsa Ferenc, Schönherz Zoltán halála” (16. o.) kitétel illusztrálja. Rózsa Ferenc ugyanis nem egyszerűen elhalálozott, hanem belehalt a kínvallatásba, Schönherz Zoltánt pedig kivégezték. A múlt újraépítésének jellegzetes „technológiai” eljárása a közismert történelmi tények elhallgatása, ahogyan ezt a tankönyv pl. a magyar hadsereg pusztulása kapcsán Jány Gusztáv hírhedt hadparancsával, vagy a Kádár-rendszer liberalizálódása kapcsán a világtűtével bevezetésével teszi.

INFLÁCIÓ, MUNKANÉLKÜLISÉG, NYOMOR

E tankönyv szerint van egy korszak hazánk történelmében, amikor az ország vezetői „sem közigazgatási, sem gazdaságirányítási szempontból nem rendelkeztek megfelelő szakképzettséggel és gyakorlattal” (66. o.), s ennek következtében „a gazdaság, műszaki színvonal, szolgáltatások, oktatás, tömegkommunikáció stb. terén az ország kezdett szinte afrikai szintre süllyedni” (76. o.). E korszak fő jellemvonásai továbbá az „egyre növekvő alkoholizmus, a szív- és érrendszeri betegségek, az idegkimerültségek, a soha nem tapasztalt mortalitás, a válások, a családrombolások borzasztó nagy száma, a növekvő rokkantnyugdijazás. Több százezer ember reménytelen várakozása saját otthonra, a szociális juttatások elértéktelenedése, a szegénység, a munkanélküliség megjelenése, a lakosság folytonos csökkenése” (77. o.). Ebben az időszakban „az oktatásra fordított összeg egyre csökkent, a pedagógusok anyagi és társadalmi megbecsülése rendkívül alacsony volt”, „megindult az infláció, csökkent az életszínvonal, romlottak a csereárányok, s tovább növekedett az eladósodás”, a gazdaságpolitika „kudarcot vallott” (78. o.).

A tankönyv készítői azt állítják, hogy ezek a kádári „puha diktatúra” korszakának fő jellemvonásai. S valóban, tendencia – esetenként, így a munkanélküliség stb. esetében kezdeti stádiumban tettenérhető tendencia – formájában léteztek akkor is ilyen jelenségek. Ám ha valaki felolvassa a fenti szöveget a diákoknak, s tőlük kérdezi meg, ugyan mikori állapotokat lehet így jellemezni, számíthat arra, hogy egészen más választ kap. Könnyen meglehet, azt az időpontot fogják megjelölni, amikor effajta tankönyveket adtak a kezükbe.